

Mai més!

Butlletí d'informació i comunicació de l'**Amical de Mauthausen**
i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya

Sumari

- 1 Sobre la Llei de Memòria Històrica
- 1 Indemnització als fills de les víctimes de la 2ª Guerra Mundial
- 2 Ricard Sala, fill de Ramon Sala, assassinat a Mauthausen, rememora la seva infància
- 2 Activitats
- 2 Importants desperfectes al recinte de Mauthausen
- 2 Viatge amb estudiants a Mauthausen
- 3 La memòria de la deportació femenina
- 3 Actes del Dia Internacional de les víctimes de l'Holocaust
- 3 Recordem a...
- 4 Lectures recomanades
- 4 Atacs als monuments de Camargo i Almeria

© Amical de Mauthausen i altres camps de concentració nazis

Sils, 1 baixos - 08002 Barcelona
Tel. 93 302 75 94 - Fax 93 302 75 83
e-mail: A_MAUTHAUSEN@terra.es

REDACCIÓ: Rosa Toran

EDITA: J.J.Gràfics
Tel. 93 555 43 18 - 08328 Alella

IMPRIMEIX: GRAMAGRAF, s.c.c.p.

Dipòsit legal: B-14.608-2001

S'autoritza la reproducció de fragments citant la procedència.

SOBRE LA LLEI DE MEMÒRIA HISTÒRICA

La nostra associació ha participat, des del primer moment, en la discussió i elaboració d'un manifest unitari en contra del projecte de Llei de la memòria històrica el qual, en el seu redactat inicial, és totalment inacceptable pels que reivindicuem la memòria i la dignitat de les víctimes de la dictadura. El manifest ha estat signat per un centenar d'associacions d'arreu l'estat i nombroses persones a títol individual. El projecte de Llei es troba en tramitació parlamentària, i la voluntat de la Comissió de Coordinació Estatal, de la qual forma part l'Amical, és la d'aconseguir que el text definitiu reconegui, de forma clara, la nul·litat dels judicis sumaríssims del franquisme i una veritable rehabilitació dels qui van ser condemnats per tribunals il·legals, van patir la repressió a l'interior o es van veure abocats a l'exili.

«No podem consentir que hi hagi oblit que és el que un govern democràtic com el nostre ens vol imposar. No al punt final; milers d'homes i dones foren afusellats en una farsa de judicis sumaríssims. Cedir davant la llei proposada obligaria a jutjar de nou, per això cal anul·lar els judicis. Sembla que vulguin renunciar a una part de la nostra història, la REPÚBLICA i el FRANQUISME, com si no hagués passat res. Si no aprofitem aquest moment, més endavant serà difícil retornar la dignitat que els nostres familiars es mereixen. En cas que la llei prosperés, seria un acte miserable.

Tot això em fa pensar en el cas de Josep Sans, veí de Mollet que fou mort l'any 1937 al cementiri de Montcada; un acte indigne que no serví per a res, com totes les morts. L'any 1940, els que governaven al poble van fer anar a cercar les despulles del Sr. Sans a Montcada per fer-li el reconeixement que es mereixia, tot declarant-lo mort "por Dios y por la Patria". Ara descansa al cementiri del poble i els nostres convilatans van demostrar la seva humanitat.

El dia 16 de juliol de 1939, en Josep Fortuny era vilment afusellat, després de patir diferents tortures i humiliacions. Al poble de Mollet manaven les mateixes persones que he comentat abans, però sembla que ja havien gastat tota la humanitat, doncs no van moure un dit ni per ell ni per les altres persones afusellades del poble. M'ha semblat oportú explicar aquests fets per tal de fer més propers els sentiments que ens suscita la memòria històrica.

Ens mereixem ser escoltats, per totes les persones que vam patir la falta dels nostres éssers estimats, pels patiments de les nostres mares i àvies. Hi ha un buit de carícies, records i enyorances que res podrà omplir. Cal aconseguir l'anul·lació dels judicis, sense desig de revenges, sinó per una qüestió de justícia i reconeixement.

En el cas dels morts als camps de la mort nazis, un amic em comentava que el govern ja els havia reconegut, però per a mi hi ha una mena de parany, en el sentit que sembla que aquests morts no són d'aquí, sinó que són dels alemanys. Certament aquests van ser els responsables directes del seu assassinat, però no es pot oblidar que fou el govern de Franco qui va portar aquells homes i dones a l'escorxador. Això explica que al govern espanyol els costés menys reconèixer aquells morts, doncs van morir lluny, no com els que va matar Franco, amb premeditació, nocturnitat i al·levosia.»

Pilar Molins

Indemnització als fills de les víctimes de la 2ª Guerra Mundial

Com a resultat de la carta que vàrem adreçar a tots els grups parlamentaris, Gaspar Llamazares i Joan Herrera, portanveus del Grup Parlamentari IU-ICV, van presentar una proposició no de llei a la Mesa del Congrés dels Diputats, el dia 18 de gener, per tal que les indemnitzacions quedin exentes de tributació. Us mantindrem informats.

COL·LABORACIONS

Ricard Sala, fill de Ramon Sala, assassinat a Mauthausen, recorda la seva infància

“Ja tenim el problema familiar: la iaia Rosa amb dues filles i vídua; passat uns anys, el pare i la mare es varen enamorar, tot i que ja es coneixien, ja que una germana del pare s’havia casat amb un cosí germà de la mare. Al cap d’una temporada, decidiren casar-se i, en aquells anys en què no es viatjava massa, van poder anar a Girona de viatge de noces. La mare sempre recordava La Devesa. Després d’un any llarg, vaig néixer jo i com que els pares treballaven a l’Ametlla de Merola, la iaia Roseta m’acotxava, tant o més bé que la pròpia mare, i també la tieta Ramona que era una segona mare per a mi. Era un nen privilegiat, amb els pares i, per si fos poc, dues mares més.

L’afició del pare era el fútbol –en aquell temps no hi havia gran cosa més– i arribà a presidir el club, durant molts anys. Després es va aficionar al cine i regentava la sala d’una cooperativa del poble, d’esquerres, per descomptat. El 1937 va ser elegit democràticament alcalde de Navàs, fins que va haver d’incorporar-se a l’exèrcit republicà, per quintes. La guerra ho destarotà tot i es va acabar la vida de nen mimat. Per sort el pare no va anar al front, sinó a uns magatzems de l’exèrcit a Martorell, on recollien la brisa del raïm del sector per fer-ne esperit pels hospitals.

Quan va arribar l’hora de la retirada, va seguir com tothom el camí de l’exili cap a França, on el van portar a un camp de concentració. La mare i unes quantes dones en la mateixa situació que ella passaren a França clandestinament per veure els marits, i no tan sols els pogueren localitzar, sinó que els deixaren sortir del camp. La mare li deia que s’escapessin, però el pare, un romàntic empedernit, li contestà que no es preocupés, que allò duraria quatre dies. Quin error més grani. Va ser un comiat per sempre, ja que del camp el varen traslladar als Alps Marítims, a reforçar la Línea Maginot. Anàvem tenint correspondència asiduament, però l’espera es feia llarga i havíem d’aguantar resignadament. En començar la 2ª Guerra

Mundial, els alemanys el van fer presoner i a partir d’aquest moment es va acabar la correspondència, fins que rebérem la misiva de les autoritats alemanyes comunicant-nos que havia mort el 29-1-1942; segons elles, la causa era un enverinament a la sang, una fal·làcia, el varen matar. Com és natural la tarjeta estava redactada en alemany i, molt decidida, la mare va anar a les mines de potassa de Vilafruns (Sallent) perquè ens la traduís un senyor alemany que hi treballava i ves per on, així ens vàrem enterar de la seva mort.

Per més fatalitat, quan la mare va tornar de França, va rebre la visita de la Guàrdia Civil, que la detingué a ella i a les amigues, acusant-les d’espies. Se les emportaren a la presó de Manresa, jo recordo molt bé quan l’anàvem a visitar el diumenge al matí. De broma en broma, s’hi varen passar tres mesos.

Francament, per més anys que hagin passat, per a mi va ser una cosa tan horrible que encara no ho he superat, tot i haver anat quatre vegades al lloc on el van sacrificar injustament a ell i a molts milers. Aquesta injustícia és imperdonable, tant en el sentit moral com en l’humà, el sentiment és del tot perdurable i, si hagués de dir alguna cosa diria que ni perdono ni oblidó, malgrat el temps transcorregut”.

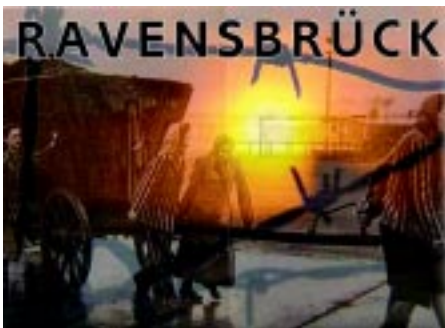
ACTIVITATS

Andalusia

Exposició *Republicanos en Mauthausen* a Olvera (Cádiz) 14 març a 5 d’abril.

Aragó

Exposició *Resistents i Deportades*:

Calatayud. UNED del 4 al 29 de desembre.

Alcorisa. IES Damian Forment. Gener. Casp, 6 al 12 de febrer, amb conferència de Rosa Toran.

Monçó, 20 febrer a 3 de març, amb conferència de Josep Ma. Sanmartín.

Catalunya

Passi del documental *Rot Spanier* de Francesc Abad, el 31 de gener al MHC. Conferència de Rosa Toran sobre l’exili a la Biblioteca Francesc Boix de Barcelona, el 6 de febrer.

18 febrer. Assistència a l’homenatge als companys afussellats, organitzat per l’Amical de Catalunya dels Antics Guerrillers espanyols a França.

Músiques de l’Holocaust. Intervenció de Joan Calvo a l’audició de Terrassa (19 de febrer).

Barcelona. IES Consell de Cent, 12 al 26 febrer. Conferència de Tomàs Rebollo.

Importants desperfectes al recinte de Mauthausen

Com a resultat de les fortes tormentes del passat mes de gener ha quedat totalment enderrocat el barracot 1 del camp. El recinte ha estat tancat al públic i s’estan endegant les tasques de reparació que hauran d’estar finalitzades pels actes commemoratius del mes de maig.

22 de febrer. Rosa Toran: Presentació i debat sobre la pel·lícula *La vida es bella*, al Col·legi d’Infermeres de Catalunya.

Terrassa. Exposició *Resistents i Deportades* a l’IES Blanxart, 28 febrer a 16 de març.

Exposició *Exilio, Resistencia y Deportación*, 12 al 16 febrer. IES Carles Vallbona.

Múrcia

Exposició *Republicanos en Mauthausen*. Jumilla, 3 a 11 de març.

Viatge amb estudiants a Mauthausen

Enguany viatjarem a Mauthausen per participar als actes commemoratius amb estudiants i professors dels Instituts Bisbe Sivilla de Calella, Milà i Fontanals de Barcelona, Piràmide d’Osca, Bajo Aragón d’Alcanyís i Mar de Aragón de Maella; ens acompanyarà també l’antic deportat Josep Alcubierre.

COL·LABORACIONS

La memòria de la deportació femenina

El dia 2 de febrer, la nostra estimada amiga i sòcia Neus Català va rebre el guardó de El Periódico com a Catalana de l'Any. La nostra enhorabona va acompanyada del nostre compromís en preservar la memòria i transmetre la lliçó de les dones republicanes deportades, tal com seguim fent amb la itinerança de l'exposició Resistent i Deportades, acompanyada de conferències i del passí del documental Ravensbrück, l'infern de les dones, de Montserrat Armengou i Ricard Belis.

Aprofitem l'avinentesa per recordar especialment la tasca de les exdeportades ja desaparegudes, Mercedes Núñez i Constanza Martínez, puntals de la nostra associació, i el suport que hem rebut sempre des de França de Lise Ricol London, a més de la persistència de Pablo Iglesias Núñez en divulgar la lluita de la seva mare:

“Cuando hace pocos años se empezaba a hablar de recuperación de la memoria histórica, yo sabía que no tenía necesidad de recuperarla porque en mi casa nunca se había perdido. Eran las vivencias de mi madre Mercè Núñez por las cárceles franquistas y por los campos de concentración nazis. Eran también las vivencias de mi padre, capitán de la Guardia de Asalto, leal a la República, por los frentes de Madrid o de Toledo.

Lo que si necesitaba era recuperar mi propia memoria, a mi madre, a mis compañeros de militancia y a mis amigos. Cuando la periodista gallega Carme Vidal emprendió el camino de la publicación en gallego del libro de mi madre “Cárcel de Ventas”, recuperé una parte importante de su historia, de mi historia al fin y al cabo. Me faltaba otro capítulo importante, la deportación. Ese paso lo di en abril de 2005 cuando me decidí a acudir en compañía de los amigos de la “Amical de Mauthausen y otros campos” a la conmemoración del 60 aniversario de la liberación del campo de concentración de Ravensbrück, escenario dantesco de un episodio importante de la vida de Mercedes. Precisamente en ese siniestro lugar conocí a la reportera de TV3-Catalunya, Montse Armengou y su equipo. Supieron recoger mis primeras impresiones con exquisita discreción y cariño. Esa emoción contenida era la base de una gran amistad con Montse. Fruto de ese gran trabajo del equipo de “30 Minuts”, tanto humano como profesional, ve la luz un extraordinario documental “Ravensbrück, el infierno de las mujeres”. Junto a Montse recorrimos varias ciudades de Galicia, proyectando el documental y participando en coloquios. Primero fue en Vigo. En enero de 2007 fue en A Coruña. El día 18, ante un público de mediana edad, pero muy

participativo, tuvimos la proyección – coloquio en la Fundación Paideia, organizado por el Ateneo Republicano. Repetimos al día siguiente, ante un público mucho más joven, pero no menos participativo, en la Facultad de Sociología de la ciudad herculina, acto organizado gracias al empeño y dedicación de una joven estudiante, cuyo padre había participado en su día en una charla de mi madre en un Instituto de Vigo.

Quando en los años 80 mi madre participaba en coloquios, raramente la acompañaba porque me daba vergüenza que fuera el centro de atención. Tuve un paréntesis de años de silencio, contagiado por la transición de desmemoria que vivimos. Gracias a estos coloquios y a gente como Rosa Torán o Montse Armengou, fui perdiendo la vergüenza al tiempo que voy recuperando a Mercedes, como deportada y como madre a la vez”.

Pablo Iglesias Núñez

ACTIVITATS

Actes del Dia Internacional de les víctimes de l'Holocaust

Catalunya

El dia 23 de gener, al Parlament de Catalunya, prengueren la paraula el president de la cambra catalana, el vicepresident del govern, l'ambaixador d'Israel a Espanya, el president de ls Comunitats Jueves de Catalunya i Marcel·lí Garriga, en nom dels deportats republicans.

El dia 26 de gener, al Palau Robert, el govern de Catalunya, representat pel Conseller Joan Saura, es realitzà l'homenatge

als col·lectius perseguïts pel nazisme. L'acte consistí en una conferència i en els discursos dels representants dels jueus, dels Testimonis de Jehovà, dels gitanos, dels homosexuals i de l'Amical de Mauthausen, en nom dels republicans.

Astúries

A Oviedo, representants de l'Ajuntament, de la Comunitat Israelita d'Astúries i de l'Amical, per part de la delegada Angelita Andrada, honoraren les víctimes en el monolit ubicat al Parque de Invierno.

Madrid

25 de gener. Acte d'Estat al Paranimf de la Universitat Complutense, presidit pels ministres de Justícia i Educació.

26 de gener, Cerimònia al Congrés dels Diputats de Madrid. Edmon Gimeno encengué la espelma dedicada a les víctimes republicanes.

RECORDEM A:

Sebastián Mena, soci 361, deportat a Mauthausen el 8-9-1940, que morí el 30-12-2006 a Bron (França). En l'acte de comiat celebrat el dia 6 de gener del 2007 a Olmeda de Cobet (Guadalajara), es llegiren unes paraules de record per part de l'Amical.

Amparo Martí Hierro que va morir el 11 de febrer. Era la sòcia nº 43 i vídua del deportat Emili Romeu, assassinat a Gusen el 11-11-1941.

LECTURES RECOMANADES

Croci, Pascal, Auschwitz, Norma Editorial, B.2005. 74 pàgs. i 1 annex. Còmic realitzat a partir d'històries reals, la dels txecs deportats des del gueto de Theresienstadt a Auschwitz, on després de romandre a un campament especial, seran finalment gassejats. Els protagonistes de la història, supervivents, moriran executats en mig de l'horror de la guerra de Bòsnia, a partir d'una llicència de l'autor. L'obra, amb finalitat didàctica, inclou una entrevista amb l'autor sobre la seva intenció, les biografies dels tres protagonistes i un breu glossari.

Sanz Mateo, Marcelino, *Francia no nos llamó. Cartas de un campesino aragonés a su familia en la tormenta de la guerra y del exilio (1939-1940)*, Ed. Antinea, Vinaròs 2006. 103 pàgs. Marcelino Sanz, camperol d'Alcorisa (Terol) creua els Pirineus el febrer de 1939 amb la seva dona i els set fills. Abans, va viure l'experiència col·lectivista al Baix Aragó i va obrir la seva casa a brigadistes i a soldats republicans. El seu periple començà amb la fugida a València i la retirada fins anar a parar a Argelers, on fou separat de la dona i els fills, amb els que mantingué una intensa i sensible correspondència de 72 cartes. Des de la primera lletra, escrita a Argelers, Marcelino mostrà una esperança en-

cara viva. La darrera notícia que rebé la seva dona fou una sòbria postal des de Mauthausen, on va ser assassinat el 19 de juliol de 1941, als 47 anys.

Suñer, Raimundo, *De Calaceite a Mauthausen*, Ed. Centro de Estudios Bajoaragoneses, Alcañiz, 2006, 303 pàgs. Amb una acurada tasca de transcripció i edició de Miquel Blanc Grau, surten a la llum les memòries de l'autor, des de la seva joventut al si d'una família camperola, la seva implicació en els processos revolucionaris d'Aragó durant la guerra, la participació en la Batalla de l'Ebre, l'exili a França, el seu internament a Mauthausen, on va formar part del kommando Garatge. Un epíleg de l'editor completa la trajectòria de Suñer, donat que la seva mort, el 1976, va interrompre l'escriptura de les memòries, faltant-li temps per descriure les jornades de l'alliberament del camp i els anys passats a França.

Szmaglewska, Seweryna, *Una mujer en Birkenau*, Alba Editorial, B.2006, 405 pàgs. Obra escrita poques setmanes després de la fuga de la seva autora del camp d'Auschwitz-Birkenau, durant la seva evacuació, el gener de 1945. Fou el primer testimoni d'una

supervivent, que va testificar als judicis de Nuremberg, amb el seu llibre com a prova documental. Per la seva implicació en la Resistència polonesa, aquesta jove escriptora va ser internada a Birkenau, l'any 1942, i en la seva llarga estada va ser testimoni de les transformacions del recinte, de l'arribada de nombrosos combois de tot Europa, cosa que permet al seu relat, detallista i esfereïdor, endinsar-nos en les misèries, la deshumanització i totes les crueltats inimaginables, al costat de la força de voluntat inquebrantable per a la supervivència.

DDAA, *Nuestra guerra civil*, Ariadna Editorial, 2006, 64 pàgs. Amb el llenguatge del còmic aquesta obra recull històries de vides trencades per la inhumana repressió abatuda sobre els republicans, en tots els dies de plom de la postguerra. Els relats, en veu baixa, són esfereïdores històries, que trascendeixen la versió lúdica del còmic per esdevenir una eina didàctica. L'obra permet endinsar-nos en l'ambient cultural de la República, en els anys de guerra, en la revolució d'Astúries de 1934, i també, a partir de la història de José Luis Almozara, es pot reseguir el destí dels republicans que acabaren assassinats a Mauthausen.

Atacs als monuments de Camargo i Almeria

Denunciem enèrgicament els atacs perpetrats contra els monuments a les víctimes republicanes del nazisme i exigim dels ajuntaments o institucions responsables les mesures necessàries per posar-fi a aquestes afremtes, que malhauradament no són les primeres i que es repeteixen massa sovint. Hem adreçat cartes als alcaldes de les localitats afectades i hem donat tot el suport a Jesús de Cos, impulsor del monument a Cantàbria, i a Antonio Nieto Márquez, amic del malaguanyat Antonio Muñoz Zamora.

Almeria

Antonio Nieto va comunicar-nos, consternat, l'aparició de creus gammades i la paraula "Rojos" en el monument i la seva actuació immediata, davant l'ajuntament perquè el netegessin amb urgència, i l'impuls d'una reunió amb diverses organitzacions i el PSOE i IU. Amb el suport de tots els mitjans de comunicació es creà la coordinadora "Por la tolerancia y la igualdad. Antonio Muñoz Zamora" que organitzà una concentració el dia 28 de gener, amb l'assistència de moltes associacions i artistes de la ciutat, en la qual es llegí el comunicat que vàrem transmetre. El dia 8 de febrer rebèrem la notícia que s'havia repetit l'atac, amb noves pintades de creus gammades en el monument.

Cantàbria

"Queridos amigos/as de la Amical: ¿Qué tendría yo que añadir sobre los sabotajes al mo-

numento a las víctimas del nazifascismo? La primera vez, hace ya 3 o 4 años rompieron las cadenas y derribaron los pilares que delimitaban la superficie del monumento. La segunda vez echaron líquido corrosivo sobre la estela principal y pintaron la cruz gamada sobre mi nombre. La tercera vez, después de haber puesto una nueva placa, la rompieron a martillazos y la hicieron trizas, coincidiendo con el 60 aniversario de la liberación del campo de Mauthausen. Hace unos meses escribieron pintadas con insultos sobre toda la plataforma del monumento. El ayuntamiento lo limpió y ahora se han ensañado también con el monumento a las mujeres republicanas que inauguramos este verano junto al monumento a las víctimas del nazifascismo; han arrancado las flores de los dos monumentos, los floreros y las jardineras (una de éstas pintada con los colores de la bandera republicana, que al parecer les molesta mucho), han cubierto la paloma de la paz con la esvástica nazi y han llenado de insultos la estela dedicada a las mujeres republicanas.

Hasta ahora la alcaldía ha reparado los sabotajes y yo decidí por mi cuenta cercar con una verja de hierro forjado ambos monumentos, pagándolo todo de mi bolsillo... Ahora he entregado un escrito a la alcaldesa, del PSOE, y cada vez que voy a hablar con el teniente de alcalde para que vigilen o hagan algo, me responden que son los chavales del botellón que rompen papeleras y hacen pintadas por todas partes, los fines de semana; intentan quitar importancia a los hechos. Lo que sí me han dicho

es que el portavoz del PP ya ha pedido en tres ocasiones al Pleno que se quite la bandera republicana. Y es que la efigie central del monumento, que es de hierro, la hemos pintado con los colores de la República y lo que suelen hacer es pintar de rojo encima del color morado para que quede la bandera nacional. Hace poco firmaron con el yugo y las flechas de Falange. ¿Quieren más pruebas?"

Jesús de Cos

Tancant l'edició, Jesús de Cos ens ha comunicat un cinquè atemptat al monument de Camargo. A la fotografia podeu veure com ha quedat una de les cares, amb el poema «La semilla» pintat de blau.